
Kyrkomötet
Motion 2010:50
av Per Ingvarsson

Nytt valsystem vid biskopsval

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att uppdra till Kyrkostyrelsen att föreslå en ändring i kyrkoordningen så att vi kan införa preferensröstning (*Single Transferable Vote System*) avseende val till biskop.

Motivering

Vi står just nu uppe i flera biskopsval. Val som onekligen ställer många frågor; är det t.ex. rimligt att kyrkans högsta ämbete ska väljas efter rykte (de allra flesta röstberättigade känner inte de som är föreslagna utan är helt beroende av pläderingen och rykten) och charm (i en hearing "vinner" den som gör sig bäst just den dagen). Det är en fråga som kräver sitt svar – rätt så snart – men jag har inget förslag vad gäller detta just nu.

Mitt förslag handlar om hur man går tillväga vid själva röstförfarandet. Jag förordar där ett system som heter *Single Transferable Vote System*, STV, eller preferensröstning som det också kallas. Ett valsystem som också presenterades i demokratiutredningens rapport *Demokratin är en successiv uppenbarelse?*

Här presenteras faktiskt en mycket spännande modell från Irland (STV).

Man röstar helt enkelt på kandidater genom att rangordna dem. Vid sammanräkningen tittar man först enbart på väljarnas förstahandsröster. De kandidater som fått fler röster än den så kallade valkvoten¹ blir invalda. Kanske blir det två av fem kandidater. För att ta fram de övriga tre fördelar man de redan valdas "överskottsröster" (om valkvoten är 9 000 i valkretsen och en viss kandidat har fått 121 500 förstahandsröster så har ju denne fått 3 500 röster i "onödan", s.k. överskottsröster). Man delar ut dessa överskottsröster till de kandidater som står som andra namn på kandidatens valsedlar.

Om denna överföring av överskottsröster inte räcker till för att lyfta någon kandidat över tröskeln (valkvoten), tar man till en annan liknande och mycket intressant åtgärd. Man letar helt enkelt upp den kandidat som fått minst förstahandsröster och "utesluter" denne, eftersom denne ändå inte kan bli aktuell. Det innebär att om man har röstat på den minst populära så räknas istället mitt andrahandsval. Så fortsätter förfarandet till dess att samtliga platser bemannats.

Ingen röst har på detta sätt blivit "bortkastad" därför att väljare satt upp förstahandskandidater som visat sig vara chanslösa.

¹ Antalet röstande / (kandidater + 1) + 1.

Om antalet röstande är 10 000 och de ska välja 4 kandidater blir valkvoten $10\,000 / (4 + 1) + 1 = 2\,001$.

Metoden kan tyckas krånglig men har på Irland fungerat mycket väl och sammanräkningarna har gått förvånansvärt fort även innan datorerna kunde göra jobbet.

Exempel på STV i praktiken

Ett klart och tydligt exempel på hur valmetoden fungerar är det irländska presidentvalet 1990.

Totalt 1 574 651 röster hade avgetts, vilka ger en kvot av 787 325,5 röster. (Antalet röster delat med antalet platser +1). Eftersom talet inte var jämnt, höjs den sista siffran och vi får resultatet 787 326.

Det fanns tre kandidater: Austin Currie, Brian Lenihan och Mary Robinson. Efter att första preferenserna hade räknats såg Brian Lenihan ut att vinna.

Kandidat	Första preferens	Överföring av Curries röster	Resultat av andra räkningen
Currie, Austin	267 902 (17,0%)	- 267 902	
Lenihan, Brian	694 484 (44,1%)	+ 36 789	731 273 (47,2%)
Robinson, Mary	612 265 (38,9%)	+ 205 565	817 830 (52,8%)
Icke överförbara röster		+ 25 548	25 548

Men eftersom ingen av kandidaterna hade fått antalet röster som behövdes för att vinna (787 326) eliminerades den kandidat med minst röster (Currie) och hans röster fördelades enligt hur andra preferenserna var. Ungefär 3/4 av dem som hade satt Currie som första preferens hade Robinson som andra preferens. Detta gjorde att Robinson fick tillräckligt med röster för att vinna. Av dem som hade satt Currie som första preferens fanns 25 548 som inte hade uttryckt någon andra preferens. Dessa röster finns i tabellen ovan som "icke-överförbara röster".

Nomineringsvalet till biskop

Ett annat exempel skulle kunna vara Biskopsnomineringen i Linköping april detta år.

Om vi tänker oss att det är *fem kandidater* (inte som nu, de som får över 5 %) som ska tas fram då blir Valkvoten 90. Antalet röstande var då 531 präster, diakoner och elektorer. Valkvoten blir då antalet röstande / (kandidater + 1) + 1 alltså $531 / (5 \text{ kandidater} + 1) + 1 = 89,5$ avrundas sedan uppåt till 90.

Sedan skulle det kunnat gå till så här:

1. Först räknas alla förstahandsval
2. Alla kandidater som har fått fler röster än *valkvoten* (i det här fallet 90) blir nominerade (vanligtvis blir det en eller två)
3. Skulle kandidater få fler röster än valkvoten överförs dessa röster till den kandidat som står som nummer två på de listorna. Om till exempel A fått 111 röster så har hon/han ju 21 röster i onödan. Då tittar man på andranamnen på A:s *alla*² röstsedlar och fördelar dem proportionerligt så att de andra kandidaterna tillsammans får dessa 21 röster. B kanske får 15 röster, C 5 röster och D 1 röst. I det här fallet kanske det hjälper B att nu bli vald eftersom hon/han hade 83 förstahandsröster och tillsammans med ytterligare 15 nu får 98 röster. Då får ho/an i sin tur 8 överlopsröster och de fördelas sen igen som ovan. Nu kanske inte detta räcker för att någon annan ska bli vald.

² Man kan också slumpmässigt välja 21 valsedlar och ta andranamnen på dessa. Så var vanligt förr. Är dock inte lika rättvist.

4. Om denna överföring av överskotts röster inte räcker till för att lyfta någon kandidat över tröskeln (valkvoten), tar man till en annan liknande åtgärd. Man letar helt enkelt upp den kandidat som fått minst förstahandsröster och "utesluter" denne då denne ändå inte kan bli vald. Det innebär att om man har röstat på den minst populära så räknas istället mitt andrahandsval.
5. Så fortsätter förfarandet till dess samtliga platser blivit fyllda.

Ingen röst har på detta sätt blivit "bortkastad" därför att väljare satt upp förstahandskandidater som visat sig vara chanslösa (i Linköping försvann 162 röster på det här sättet).

Skulle någon kandidat hoppa av (av vilken anledning som helst) så räknas istället andrahandsvalet och inte heller då skulle någon röst bli "bortkastad" (i Linköping försvann 112 röster på det här sättet).

Sammanlagt "försvann" alltså 274 röster, det är mer än hälften av rösterna.

Själva biskopsvalet

Sedan går man till väga på samma sätt när det gäller själva biskopsvalet. Om vi för enkelhetens skull utgår ifrån att lika många röstar då får vi följande valkvot: (Antalet röstande var då 531 präster, diakoner och elektorerna. Valkvoten blir då antalet röstande / (kandidater + 1) + 1 alltså $531 / (1 \text{ kandidat} + 1) + 1 = 266,5$ som avrundas uppåt och blir 267)

1. Först räknas alla förstahandsval
2. Den kandidat som har fått fler röster än valkvoten (i det här fallet 267) blir vald
Så långt är det precis som idag.
3. Men om ingen av kandidaterna har fått det antalet röster som behövs för att vinna (267 röster) elimineras den kandidat med minst röster och dennes röster fördelades enligt hur andra preferenserna var.
4. Räcker inte heller detta till, så upprepas proceduren tills man har en vald kandidat.

Fördelar

1. Ingen röst har på detta sätt blivit "bortkastad" därför att väljare satt upp förstahandskandidater som visat sig vara chanslösa.
2. På det här sättet kan en kandidat med många "andraröster" (och därmed också fleras förtroende) vinna framför en som bara har flest "förstaröster".
3. Man slipper taktikröstningen som idag gäller nomineringen och framåt (det är dumt att rösta på en kandidat som man inte tror kommer att få över 5 procent av rösterna) och vid biskopsvalet är det dumt att rösta på en kandidat som man inte tror kommer bland de två första)
4. Man behöver inte gå till en andra valomgång.

Linköping, apostladagen, a. D. 2010

Per Ingvarsson (POSK)

PS. Preferensröstningen skulle också fungera utmärkt vid de vanliga kyrkliga valen. Det viktigaste teoretiska argumentet för att tillämpa STV i de vanliga valen torde vara att det ger möjlighet för väljarna att självständigt väga de olika egenskaperna hos kandidaterna som de fäster vikt vid. Det är t.ex. möjligt för en väljare att placera kvinnor, arbetare, stadsbor osv. på de första platserna oberoende

av vilket parti de representerar och oberoende av vilken lista de står på. På samma sätt som det är möjligt att bara placera kandidater från ett parti på sin lista.

Av valresultaten från Irland att döma är väljarna i mycket stor utsträckning partitrogna. Resultatet blir förvånansvärt partiproportionellt.

Metoden ger väljarna största möjliga frihet att själva avgöra hur de vill representeras. Partisystemets öde läggs i väljarnas händer, men om partierna vill och förmår hävda sin ställning kommer metoden att fungera som ett proportionellt val.

Just denna kombination av partival och personval skulle kunna vara ett system som vi alla skulle kunna enas kring inför framtida val i Svenska kyrkan.

Kanske skulle Kyrkostyrelsen få i uppdrag att förebereda en ändring i kyrkordningen så att vi kan införa Single Transferable Vote System (STV) även i de vanliga kyrkliga valen. Läs mer på sid 109–110 i ”Demokratin är en successiv uppenbarelse” där denna spännande modell från Irland presenteras och som på ett alldeles lysande sätt kombinerar partival och personval. DS